

NEWSLETTER 4/2022

SZLAK KAJAKOWY RZEKI KRUTYNI	2
ATRAKCJE OKOLIC RZEKI KRUTYNI	3
SZLAK KAJAKOWY RZEKI ŁYNY	7
ATRAKCJE NAD RZEKĄ ŁYNA	9

SZLAK KAJAKOWY RZEKI KRUTYNI

Krutynia – fot. Kamil Kopyść

Szlak kajakowy rzeki Krutyni liczy przeszło 100 km i przebiega przez najcenniejsze przyrodniczo tereny Mazur. Przeszło połowa szlaku znajduje się na terenie Mazurskiego Parku Krajobrazowego. Wzdłuż całego szlaku rozmieszczonych jest 10 stanic. Stacje są tak rozmieszczone, aby codziennie można było pokonać dystans dzielący każdą z nich. Dogodnym miejscem do rozpoczęcia wędrowki szlakiem jest Stanica Wodna PTTK w Sorkwytach. Podobnie jak pozostałe stacje oferuje ona noclegi i smaczne wyżywienie. Ponadto można skorzystać z dobrze wyposażonej wypożyczalni rowerów i kajaków. Z Sorkwit warto wybrać się do oddalonej o około 10 kilometrów miejscowości Zyndaki. Tam na przesmyku jeziora Warpuńskiego i Zyndackiego znajduje się punkt początkowy Szlaku Krutyni. Szlak przebiega przez 20 jezior, które połączone są strugami o lokalnych nazwach. Najdłuższą z nich jest rzeka Krutynia, od której przyjęto nazwę dla całego szlaku. Umownym punktem końcowym szlaku jest Ruciane Nida.

www.mazurypptk.pl

ATRAKcje OKOLIC RZEKI KRUTYNI

Osada Kultowa Kadzidłowo – fot. Krzysztof Worobiec

Wojnowo - centralna osada staroobrzędowców w dawnych Prusach. Wieś jest malowniczo położona nad jeziorem Duś i rzeką Krutynią. Nad jeziorem Duś znajduje się klasztor staroobrzędowców. Jest to obecnie własność prywatna udostępniona turystom. W pobliżu klasztoru zlokalizowany jest cmentarz. We wsi jest również molenna z czerwonej cegły, wybudowana w 1921 r. oraz kilka charakterystycznych domków z drugiej połowy XIX w. W Wojnowie znajduje się również drewniana cerkiew prawosławna, zbudowana w 1922 r. przez księdza prawosławnego Awajewa. Cerkiew jest udostępniona do zwiedzania. W 1995 r. po 60 latach przywrócono do życia dawny dom zakonny. W Polsce jest ponad 600 tys. wyznawców Kościoła Prawosławnego, większość z nich zamieszkuje województwo podlaskie.

www.klasztor.info/

Kadzidłowo zostało założone w 1832 r. przez filiponów. Znajduje się tutaj "Park Dzikich Zwierząt" . Jest to prywatny park, prowadzony przez zoologa dr Andrzeja Krzywińskiego, który specjalizuje się w badaniach nad jeleniami. Wśród wielu zwierząt żyjących w Kadzidłowie można spotkać typowo mazurskie gatunki, takie jak łosie, wilki, dziki, bobry, jelenie, ptaki wodne i błotne, a także wiele egzotycznych okazów. Grupa przewodników zabierze Cię na przyjemny spacer po parku. Zwierzęta mieszkają w zagrodach i są udomowione. Park jest chętnie odwiedzany przez turystów, zwłaszcza dzieci, które oprócz dobrej zabawy chętnie chłoną tu sporą dawkę wiedzy zoologicznej. Obok znajduje się tak zwany Park Kulturowy. Znajduje się tu kilka chat. W jednej z nich znajduje się małe muzeum. W innej jest "Gospoda pod Psem",

która oferuje wyjątkowe i smaczne specjały.

www.oberzapodpsem.com.pl/

Galkowo to kolejna wieś założona przez Filiponów, z dobrze zachowaną drewnianą zabudową. Okiennice pomalowane na zielono są widocznym znakiem wpływów filipińskich. Na końcu wsi, po lewej stronie, znajduje się ogromne gospodarstwo ekologiczne ze stadniną koni. Turyści mogą wziąć lekcje jazdy konnej, odbyć piękną przejażdżkę konno lub wozem. Naprzeciwko gospodarstwa znajduje się dworek myśliwski, przewieziony tu ze Sztynortu, dziś w budynku zwanym "Dworkiem Łowczego" mieści się restauracja i pokoje do wynajęcia.

www.galkowo.pl/

www.stadnina-galkowo.pl/index.php

Krutyn jest to wieś położona nad uroczą rzeką Krutynią, która wypływa z jeziora o tej samej nazwie. Wieś jest ważnym punktem na szlaku kajakowym, który zaczyna się w Sorkwitach, a kończy w jeziorze Beldany. We wsi jest wiele wypożyczalni kajaków i łódek, można też skorzystać z towarzystwa doświadczonego flisaka i popływać puchówkami. Naprzeciwko przystani, przy moście, znajduje się budynek Biura Mazurskiego Parku Krajobrazowego z ciekawą ekspozycją w Muzeum Przyrody. Tutaj można nabyć przewodniki po rezerwacie z zaznaczonymi trasami pieszymi i rowerowymi. We wsi Krutyn mieszkał dziadek Ernsta Wiecherta, a także król Mazur Karol Małłek (od 1952 r. do śmierci w 1969 r.).

www.parkikrajobrazowewarmiimazur.pl/mazurski/

Galindia – tutaj można przeżyć "bliskie spotkania" z legendarnymi mieszkańcami tej krainy. Obok bramy znajdują się ogromne posągi Galindów, którzy strzegą wejścia do swojego królestwa. W tle znajduje się zamek należący do wodza Galindów - Lauksa, w którym można znaleźć nocleg (zamek pełni również funkcję pensjonatu). Każdy pokój i apartament urządzone jest w inny sposób - drewniane wnętrza stanowią doskonałe połączenie luksusu i prostoty. W piwnicach znajdują się jaskinie Galindów i komnata bursztynowa.

www.galindia.com.pl/

Ścieżka Przyrodnicza „Krutyn -Zgon

dystans: 11 km

po drodze:

Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Kulturowej z Izbą Przyrodniczą w Krutyni

Ośrodek Okresowej Rehabilitacji Bocianów

Pomnik przyrody „Dąb Krutyński”

Pomnik przyrody „Zakochana Para”

Pomnik przyrody „Dąb nad Mukrem” im Karola Małłka

Pomnik przyrody „Królewska Sosna”

Pomost nad jeziorkami dystroficznymi w rezerwacie przyrody „Królewska Sosna”

Droga leśna, miejscami piaszczysta, ocieniona, możliwe nierówności i korzenie
Ścieżka przyrodnicza wiodąca przez tereny dwóch rezerwatów przyrody pozwala na poznanie najciekawszych miejsc wokół Krutyń. Zarówno rezerwat „Zakręt”, jaki i „Królewska Sosna” obejmują cenne przyrodniczo torfowiska wysokie, jeziora dystroficzne z pływającymi wyspami i roślinność bagienną. Trasa dalszej wędrówki prowadzi do Jeziora Mokrego, jednego z największych i najgłębszych w tej części Mazur. Jego piękno opisywał wielokrotnie działacz mazurski Karol Małek, który zwykł nazywać zbiornik Jeziorem „Mukrym”. Wyraz przywiązania do mazurskiej przyrody Małek dał zwłaszcza w książce „Jest dąb nad Mukrem” z 1956 r. Imieniem pisarza nazwano pomnik przyrody „Dąb nad Mukrem” w rezerwacie „Królewska Sosna”, który zobaczymy na kolejnym odcinku ścieżki.

Strome brzegi Jeziora Mokrego są otoczone lasami, głównie sosnowymi. Silnie rozwinięta linia brzegowa, z licznymi zatokami i półwyspami, przy której rozwija się roślinność szuwarowa, stwarza schronienie dla ptactwa wodnego. Można tu zobaczyć bielika, rybołowa, kanię rudą, orlika i czaplę siwą.

Ścieżka Przyrodnicza "Rezerwat Zakręt"

dystans: 3,6 km

po drodze:

Pomost nad jeziorkami dystroficznymi w rezerwacie przyrody „Zakręt”

Pomnik przyrody „Dąb Krutyński”

Pomnik przyrody „Zakochana Para”

Pomnik przyrody „Mazurski Dąb Bartny”

Droga gruntowa, możliwe nierówności i korzenie

Ścieżka przyrodnicza „Rezerwat Zakręt” prowadzi leśną drogą, biegnącą na zachód od miejscowości Krutyń. Umożliwia obserwację dobrze zachowanego fragmentu boru bagiennego z urokliwymi śródleśnymi jeziorkami dystroficznymi. Trasa rozpoczyna się w Krutyń, na początku prowadzi starą aleją, wzdłuż której rosną jawory i lipy. Takie aleje stanowią charakterystyczny element mazurskiego krajobrazu. Były zakładane, aby zapewnić ochronę przed słońcem podczas podróży, które często odbywały się pieszo lub wozem. Idąc dalej, dochodzi się do najbardziej znanego w Mazurskim Parku Krajobrazowym pomnika przyrody „Zakochana Para”. Jego nazwa wzięła się od charakterystycznego ułożenia konarów dębu, które okalają pień sosny, przypominając gest przytulania. W rzeczywistości gałęzie drzewa kierują się w stronę przebiegającej nieopodal drogi, gdzie mają większy dostęp do światła. Na końcowym odcinku ścieżki rośnie pomnik przyrody „Mazurski Dąb Bartny”. W jego pniu widoczna jest barć, zachowały się także fragmenty drabiny umożliwiającej bartnikom dostanie się do jej wnętrza. Bartnictwo w dawnych czasach było bardzo cenionym zawodem, a bartnicy zrzeszali się w bractwa i cechy.

Ścieżka Przyrodnicza "Rezerwat "Krutynia"

dystans: 2,5 km (w jedną stronę)

Trasa kończy się na parkingu przy jeziorze Krutyńskim, oddalonym ok 2,5 km od Krutyni. Można z niego wrócić na początek szlaku drogą asfaltową bez chodnika lub tą samą ścieżką.

Ścieżka edukacyjna „Rezerwat Krutynia” biegnie wzdłuż brzegów rzeki aż do jej ujścia z Jeziora Krutyńskiego. Trasa prowadzi przez las liściasty, który swoje walory ukazuje zwłaszcza wiosną, gdy w uśpionym jeszcze leśnym runie pojawiają się pierwsze wiosenne kwiaty. Wąska dolina Krutyni i strome, wysokie zbocza jaru, którym przebiega trasa, ukazują efekty procesów erozyjnych, wywołanych płynącą wodą. Podążając ścieżką, na wielu kamieniach dostrzec można czerwone plechy krasnorostu hildenbrandia rzeczna. Gatunek ten objęty jest ochroną, a jego obecność świadczy o czystości wód rzeki. Czujny obserwator dostrzeże barwne zimorodki, przelatujące nad wodą. Na rzece spotkać można również trzecie nurogęsi, kaczki krzyżówki i łabędzie nieme. Ścieżka kończy się w pobliżu ujścia rzeki z Jeziora Krutyńskiego. Nieopodal zachowały się ruiny starego drewnianego mostu. Dawniej w tym miejscu rozpoczynały się spływy tzw. puchówkami w górę rzeki, które kończono w miejscowości Krutyń.

SZLAK KAJAKOWY RZEKI ŁYNY

Olsztyn – fot. Marcin Kierul

Łyna to najdłuższa rzeka Warmii i Mazur (264 km), Większa część jej biegu, poczynając od źródeł na stokach Garbu Lubawskiego w okolicach Nidzicy (rezerwat „Źródła rzeki Łyny”), wije się po terytorium województwa warmińsko-mazurskiego (ponad 190 km). Końcowy odcinek Łyny biegnie zaś na obszarze należącego do Rosji Obwodu Kaliningradzkiego. Tam też rzeka, nazwana Ławą, w okolicach Znamienska wpada do Pregoi. Olsztyn jest pierwszym miastem na szlaku Łyny. Zanim jednak rzeka do niego dotrze, musi pokonać kilka jezior: Duże Brzeźno, Kiernoz Mały i Kiernoz Wielki, Łańskie i Ustrych. Przed największym z nich – Łańskim – z lewej strony dopływa do niej Marózka. Za jeziorem Ustrych przełomowy odcinek Łyny przypomina górską rzekę (rezerwat „Las Warmiński”). Łyna przecina Olsztyn na dwie niemal równe części. Rzeka toczy swe wody przez Park Centralny, wzdłuż Starego Miasta oraz przez Park Podzamcze. Przepływa pod mostem św. Jana Nepomucena, dalej biegnie w sąsiedztwie zamku Kapituły Warmińskiej i pod wiaduktami kolejowymi z XIX w. Po opuszczeniu centrum miasta płynie przez Las Miejski, gdzie łączy się z rzeką Wadąg, dopływającą do niej z prawej strony. Dalej obiera kierunek północny i przecina tereny Pojezierza Olsztyńskiego i Niziny Sępopolskiej. Płynie przez Dobre Miasto, Lidzbark Warmiński, Bartoszyce i Sępopol. Na kolejnych etapach zasilają ją wody Symsarny, Pisy Północnej, Gubra i Elmy. Łyna jest atrakcyjną, międzynarodową trasą kajakową, umożliwiającą poznanie historii regionu i jego walorów przyrodniczych,

szczególnie interesujących na obszarze wspomnianych rezerwatów. Wzdłuż szlaku przygotowano kilkanaście przystani kajakowych. Spływ można rozpocząć w okolicach Brzeźna Łyńskiego i zakończyć w nadgranicznych Stopkach.

www.mazurypttk.pl

ATRAKCJE NAD RZEKĄ ŁYNA

Lidzbark Warmiński – fot. Michał Misztal

Źródła Rzeki Łyny im. prof. R. Kobendzy

Rezerwat powstał w 1959 r. nieopodal wsi Łyna (gm. Nidzica). Jego powstanie związane było ściśle z ochroną i utrzymaniem źródeł rzeki Łyny. Jest to szczególnie interesujące i cenne przyrodniczo miejsce ze względu na występującą tutaj tzw. erozję źródliskową. Malownicza, rozległa dolina poprzetykana niezliczoną ilością bocznych wąwozów i małych dolin schodzących stromo w dół tworzy niezwykły klimat tego miejsca. Efekt potęgują wybijające się ze źródeł wsiękowych liczne strumyki, dające początek rzece Łynie, najdłuższej rzece województwa. Rezerwat tworzą w dużej części lasy liściaste, tak zwane grądy. Drzewa porastające powierzchnię rezerwatu liczą sobie nawet 120-140 lat. Rezerwat ma duże wartości poznawcze, dlatego dostępny jest dla zwiedzających. Pobudowano w nim schody i pomosty, ułatwiające penetrację zboczy i obserwowanie interesującego zjawiska, jakim jest wsteczna erozja źródłowa. Najciekawsze trasy rezerwatu są oznakowane i zaopatrzone w dobrze wykonane tablice informacyjne.

Olsztyn to największe miasto i stolica województwa warmińsko-mazurskiego. Miasto zamieszkuje ponad 170 tys. osób, a jego historia liczy sobie ponad 650 lat. Najbardziej znane zabytki Olsztyna to gotycki Zamek Kapituły Warmińskiej, Bazylika Katedralna Św. Jakuba i Wysoka Brama położona na granicy dawnych murów obronnych. Największym atutem miasta jest jego unikatowe położenie wśród lasów i jezior. W granicach Olsztyna znajduje się kilkanaście jezior oraz

jeden z największych parków w Europie – Las Miejski, w którym znajdują się liczne szlaki piesze i rowerowe. Mikołaj Kopernik to najwybitniejsza postać związana z miastem. Nad największym jeziorem w Olsztynie powstało w roku 2014 Centrum Rekreacyjno-Sportowe „Ukiel”. Znajduje się tutaj promenada spacerowa, ścieżki piesze i rowerowe, kawiarnie, restauracje, place zabaw, w tym plac zabaw na wodzie, kompleks pomostów widokowych i cumowniczych, platformy i tarasy wypoczynkowe oraz zaplecza szatniowo-sanitarne. W sezonie letnim do dyspozycji udostępnione są strzeżone kąpieliska z plażami, boiska do siatkówki i koszykówki plażowej, wypożyczalnia sprzętu pływającego i sportowego

www.visit.olsztyn.eu/

Dobre Miasto zostało założone w miejscu staropruskiej osady w 1329 roku. Bardzo interesująca jest kolegiata pw. Najświętszego Zbawiciela i Wszystkich Świętych. Z fortyfikacji miejskich (XIV -XV wiek) zachowały się jedynie niewielkie fragmenty w północnej i wschodniej stronie miasta oraz dwie baszty: jedna przetrwała fragmentarycznie, druga zaś – tzw. „Baszta Bociania” w całości. Dawny kościół ewangelicki w stylu neoromańskim według projektu architekta Karola Fryderyka Schinkla w latach 1830-1833 mieści obecnie bibliotekę. W Dobrym Mieście znajduje się również Skansen Miejski. W zabytkowych kamienicach odtworzono dawne zakłady: szewsko - rymarski, fryzjerski, pracownię fotograficzną oraz dom piekarza z częścią mieszkalną. Przy rozwidleniu dróg usytuowana jest kaplica pw. Św. Jerzego. Jest to budynek barokowy z XVIII wieku.

www.dobremiasto.com.pl/dla-turysty

Lidzbark Warmiński jest bardzo malowniczo położony w zakolu rzeki Łyny i nad wpadającą do niej w tym miejscu Symsarną. W przeszłości Lidzbark był stolicą dominium warmińskiego i siedzibą biskupów. Mieści się tutaj Muzeum Warmińskie – oddział muzeum Warmii i Mazur. Jego siedzibą jest piękny gotycki zamek biskupów warmińskich. Innym okazałym zabytkiem Lidzbarka Warmińskiego jest kościół pw. śś. Piotra i Pawła. Został on zbudowany w drugiej połowie XIV w. Ciekawy charakter ma także kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego. Jest to świątynia barokowa, zbudowana jako założenie pielgrzymkowe. Kolejną świątynią w Lidzbarku jest poewangelicki kościół z lat 1821-1823, obecnie cerkiew prawosławna. Jest to świątynia neoromańska, drewniana, z dwiema wieżami od strony wschodniej. W Lidzbarku Warmińskim zachowały się także duże fragmenty piętnastowiecznych murów gotyckich wraz z monumentalną, czterokondygnacyjną Wysoką Bramą – pochodzącą z 1352 roku budowla, z dwiema basztami po bokach. Z kolei położona na wzgórzu Oranżeria Krasickiego to obiekt klasycystyczny, wybudowany w XVII wieku. Przebudował go około roku 1770 biskup Krasicki z przeznaczeniem na oranżerię – w pobliżu (na terenie dzisiejszego cmentarza) założył wspaniałe ogrody. Obecnie w budynku oranżerii mieści się biblioteka.

Bartoszyce leżą blisko przejścia granicznego z Obwodem Kaliningradzkim (Bezledy – 16 kilometrów). Początki miasta sięgają roku 1240, kiedy Krzyżacy na terenie pruskiej krainy Bartów wzniesli drewnianą strażnicę w miejscu pruskiego grodziska. Pierwsza lokacja miasta, które wyrosło jako osada przy zamku, na lewym brzegu Łyny, nastąpiło w 1326 roku. Najstarszym zabytkiem miasta jest gotycki kościół pw. św. Jana Chrzciciela. Został on wybudowany około 1330 roku poza obszarem miasta, na lewym brzegu Łyny. Innym gotyckim kościołem Bartoszyce jest kościół pw. św. Jana Ewangelisty i MB Częstochowskiej. Do średniowiecznych zabytków miasta należą jeszcze fragmenty murów miejskich z XV wieku oraz jedyna pozostała z trzech bram miejskich – Brama Lidzbarska, pochodząca z drugiej połowy XV wieku. Wyjątkowymi natomiast obiektami w Bartoszycach są dwie kamienne „baby pruskie” i kamienna misa. Są to jedne z kilkunastu ocalałych rzeźb wykonanych przez pierwszych mieszkańców tej krainy – Prusów. Postać męska zwana jest Bartlem, zaś żeńska nosi imię Gustebaldy.

www.gci.bartoszyce.pl/

Sępopol jest położony nad rzeką Lyną do której wpada w tym miejscu rzeka Guber. Najcenniejszym zabytkiem Sępopola jest kościół pw. św. Michała Archanioła. W Sępopolu zachowały się także fragmenty fortyfikacji miejskich w północno-zachodniej części miasta, z dwukondygnacyjną basztą, przerobioną w XIX wieku na budynek mieszkalny, oraz 35 kamieniczek i budynków mieszkalnych z XIX i XX wieku.